

Sumienie w ponowoczesnym świecie – refleksja historyczna

Artur Andrzejuk

Katedra Historii Filozofii
Starożytnej i Średniowiecznej

Wstęp i plan

„Historia magistrae vitae est”

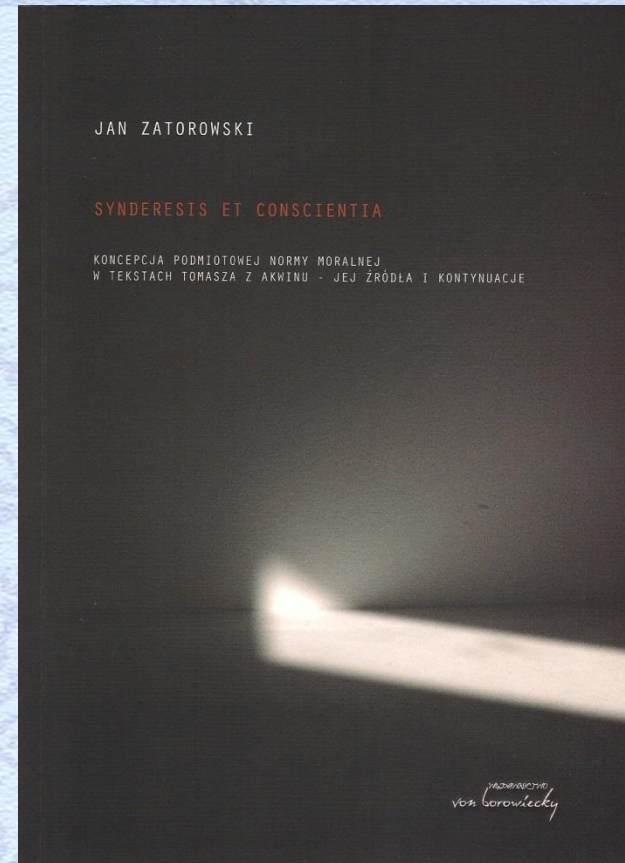
– M.T.Cycon

„Historia to dziś, tylko
cokolwiek dalej”

– C.K.Norwid

– PLAN

- Nowoczesność – ponowoczesność
- Sumienie w filozofii i teologii
- „Przyszłość” sumienia w „nowym wspaniałym świecie”

Katedra Historii Filozofii
Starożytnej i Średniowiecznej

Artur Andrzejuk

Sumienie w ponowoczesnym świecie

Ponowoczesność

Filozofia modernistyczna jest skażona:

- „totalitarną mentalnością ateńską”,
- błędem „centryzmu”:
 - logo-, onto-, theo- czy phallocentryzmu (feminizm), a także rasizmem i tzw. homofobią
- wiarą w moc zbawczą „wielkich narracji” czyli „filozofii wyrokujących

Postmodernizm oznacza

- „utrata wiary w metanarracje” czyli „krach projektu modernistycznego”,
- odsunięcie redukcjonistycznych antropologii – „decentryzm”
- koniec opresywnych wizji społecznych – „dekonstrukcja”
- rozbitcie modernistycznej metody „narracji filozoficznej” i uwolnienie dyskursu kulturowego od „filozofii pierwszych zasad” czy też „hipoteki metafizycznej”

Jacek Kaczmarski, *Postmodernizm*

Wszystko wolno! Hulaj dusza!
Do niczego się nie zmuszaj!
Niczym się nie przejmuj za nic!
Nie wyznaczaj sobie granic!
I nie próbuj nic zrozumieć,
Nie pochodzi - mieć- od - umieć.
Możesz wierzyć, lub nie wierzyć,
Nic od tego nie zależy.
Nie wyznaczaj sobie zadań? -
Kto się nie wspiał- ten nie spada,
A kto pragnie być na szczycie -
Będzie spadać całe życie.
Nie stać cię na luksus troski,
Jesteś wszakże dziełem boskim,
No a Boga przecież nie ma,
Więc to tyle na ten temat.
Wszystkie mody, wszystkie style
Równie piękne są - i tyle.

(Lub, jak chcesz, równie szkaradne -
Konsekwencje tego żadne).
Zachwył tyle wart, co wzgarda,
Stryczek tyle, co kokarda,
Prawda tyle, co jej brak,
Smaku brak - tyle co smak.
Bo to o to w końcu chodzi
By niczego nie dowodzić.
Nie wykuwać tarcz utopii
I nie kruszyć o nie kopii.
Nie planować i nie marzyć.
Co się zdarzy - to się zdarzy;
Nie znać dobra ani zła:
To jest gra - i tylko gra!
Kto? się wzburza, że tak nie jest,
Niech się wzburza! - Ty się śmiejesz!
Nie daj wzburzać się ni wzruszać:
Wszystko wolno! Hulaj dusza!

Katedra Historii Filozofii
Starożytnej i Średniowiecznej

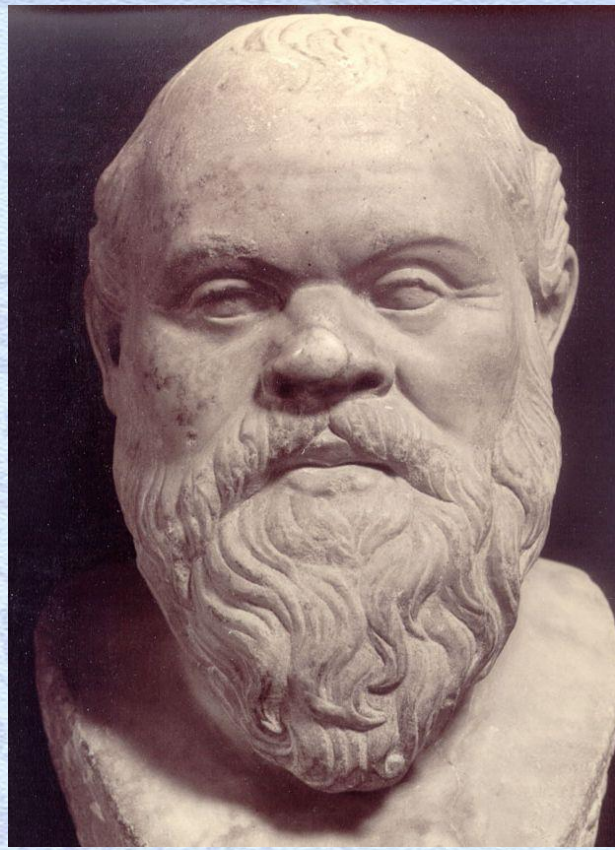
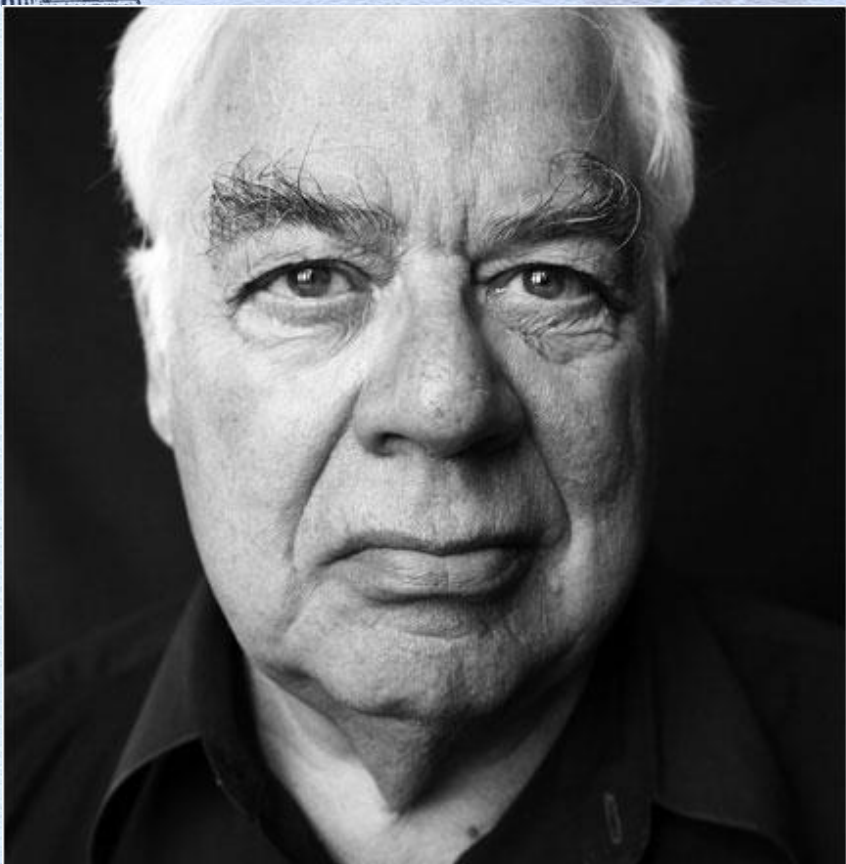
Sumienie w ponowoczesnym świecie

Artur Andrzejuk

„myśl mocna” – „myśl słaba”

Katedra Historii Filozofii
Starożytnej i Średniowiecznej

Sumienie w ponowoczesnym świecie

Artur Andrzejuk

refleksja historyczna

CO BYŁO PRZED SOKRATESEM?

Katedra Historii Filozofii
Starożytnej i Średniowiecznej

Artur Andrzejuk

Sumienie w ponowoczesnym świecie

Protagoras z Abdery

- Człowiek jest miarą wszystkich rzeczy (gr. πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος *panton chrematon metron anthropos*) – istniejących, że istnieją, i nie istniejących, że nie istnieją.
- *Anthropos-metron* (człowiek-miara; *homo-mensura*) oznacza, że każdy człowiek jest sam dla siebie kryterium prawdy – wszystkie doznania zmysłowe i przeświadczenia danej osoby są dla niej prawdziwe.
- Hasłem przewodnim Protagorasa było: *uczynić słabszy argument silniejszym.*

Katedra Historii Filozofii
Starożytnej i Średniowiecznej

Sumienie w ponowoczesnym świecie

Artur Andrzejuk

Zasada: *homo-mensura*

„Nieprawdaż, tak jakoś powiada, że jaką się każda rzecz mnie wydaje, taką też i jest dla mnie, a jaką się wydaje tobie, taką jest znowu dla ciebie. Człowiek ty i człowiek ja? [...] Nieprawdaż, że czasem, kiedy wiatr wieje, jeden i ten sam, to jeden z nas marznie, a drugi nie? I jeden marznie lekko, a drugi mocno? [...] Więc czy wtedy powiemy, że wiatr jest sam w sobie zimny, albo nie jest zimny? Czy też posłuchamy Protagorasa, że dla tego, który marznie, jest zimny, a dla tego, który nie marznie, nie jest?” (Platon, Teajtet, 152 ab)

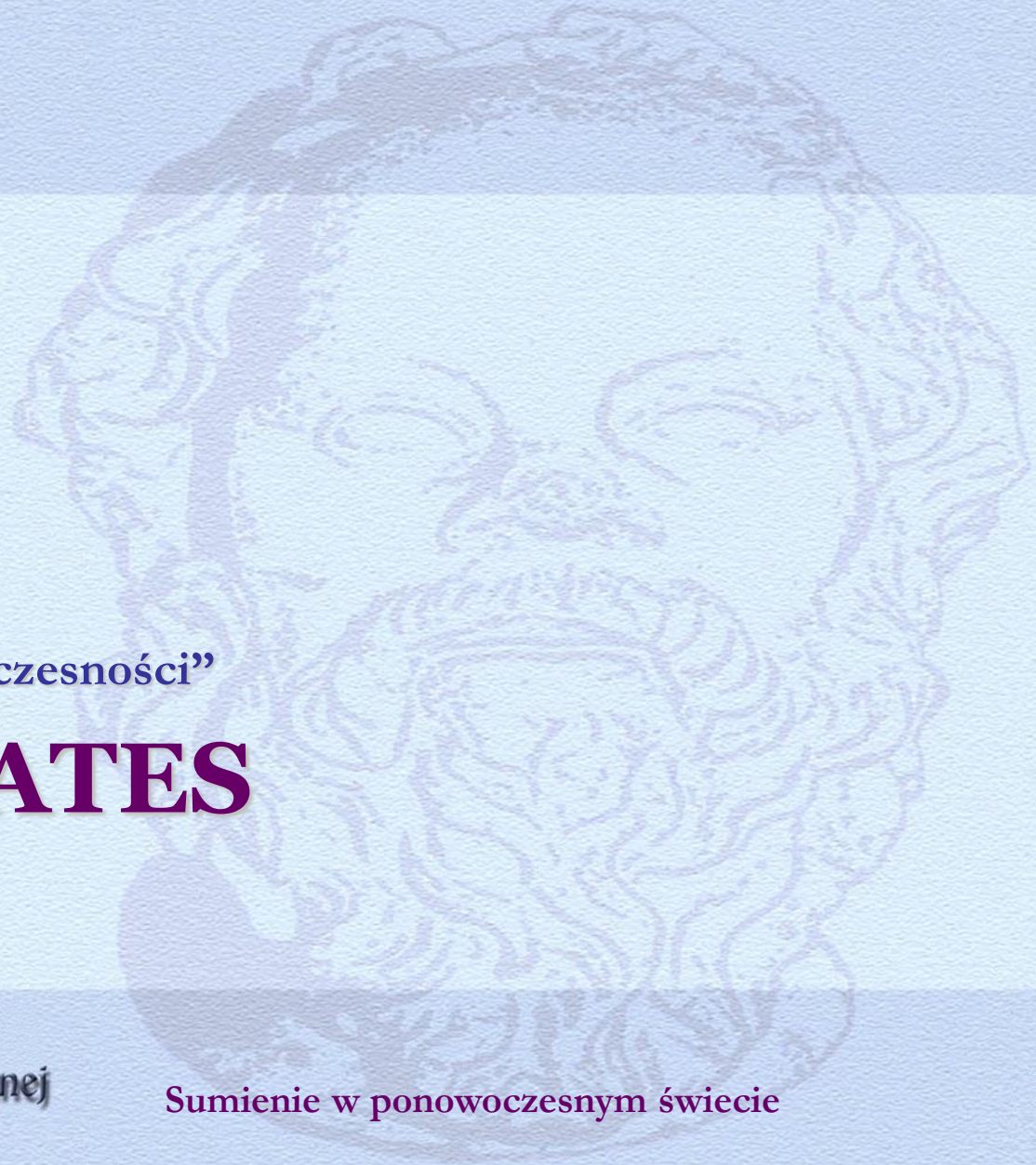
Cnota jako zręczność

„Moje nauczanie ma na oku zręczności zarówno w sprawach prywatnych - czyli jak najlepiej zarządzać własnym domem, jak i w sprawach publicznych - to znaczy jak stać się w najwyższym stopniu biegłym w kierowaniu sprawami publicznymi, i w czynach i w słowach” (Platon, *Protagoras*, 318 b)

„filozofia nowoczesności”

SOKRATES

Katedra Historii Filozofii
Starożytnej i Średniowiecznej

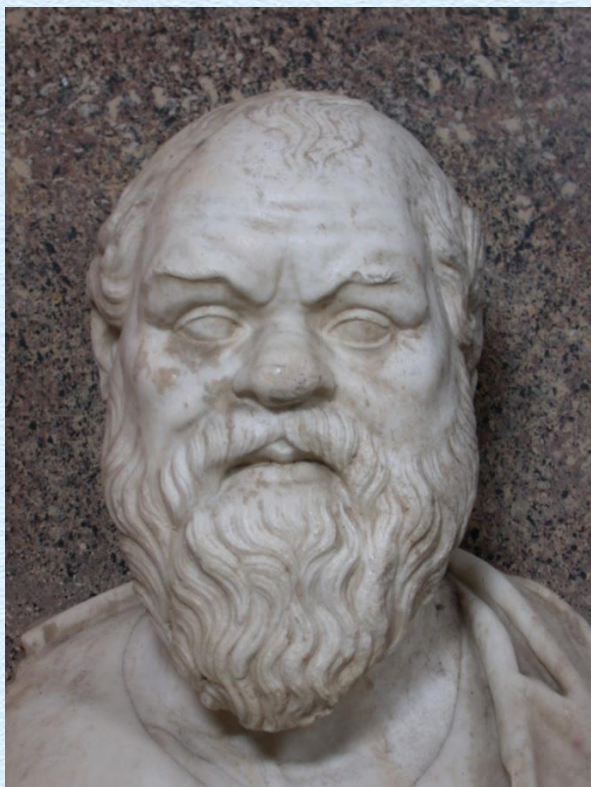
Artur Andrzejuk

Sumienie w ponowoczesnym świecie

Sokrates

- Istnieje bezwzględne dobro
- Gdy się je pozna, to je się realizuje
- Dlatego cnotą jest wiedza
- Ta cnota daje szczęście
- Ludzie są źli i nieszczęśliwi z powodu niewiedzy

Proces i śmierć Sokratesa

Katedra Historii Filozofii
Starożytnej i Średniowiecznej

Sumienie w ponowoczesnym świecie

Artur Andrzejuk

Platon, *Obrona Sokratesa*, 29d-30b, W. Witwicki

[...] ja was. obywatel, kocham całym sercem, ale posłucham boga raczej aniżeli was i póki mi tchu starczy, póki sił. Bezwarunkowo nie przestanę filozofować i was pobudzać, i pokazywać drogę każdemu, kogo tylko spotkam, mówiąc, jak to zwykle, że ty, mężu zacny, obywatelem będąc Aten, miasta tak wielkiego i tak sławnego z mądrości i siły, nie wstydzisz się dbać i troszczyć o pieniądze, abyś ich miał jak najwięcej, a o sławę, o cześć, o rozum i prawdę, i o duszę, żeby była jak najlepsza, ty nie dbasz i nie troszczysz się o to? I jeżeliby mi kto z was zaprzeczał i mówił, że dba, ja go nie puszczę i nie dam mu odejść, ale go będę pytał i badał, i przekonywał, i jeśli dojdę do przekonania, że on nie ma cnoty naprawdę, a tylko tak mówi, to będę go poniewierał, że o najwyższe wartości najmniej dba, a rzeczy lichsze wyżej stawia.

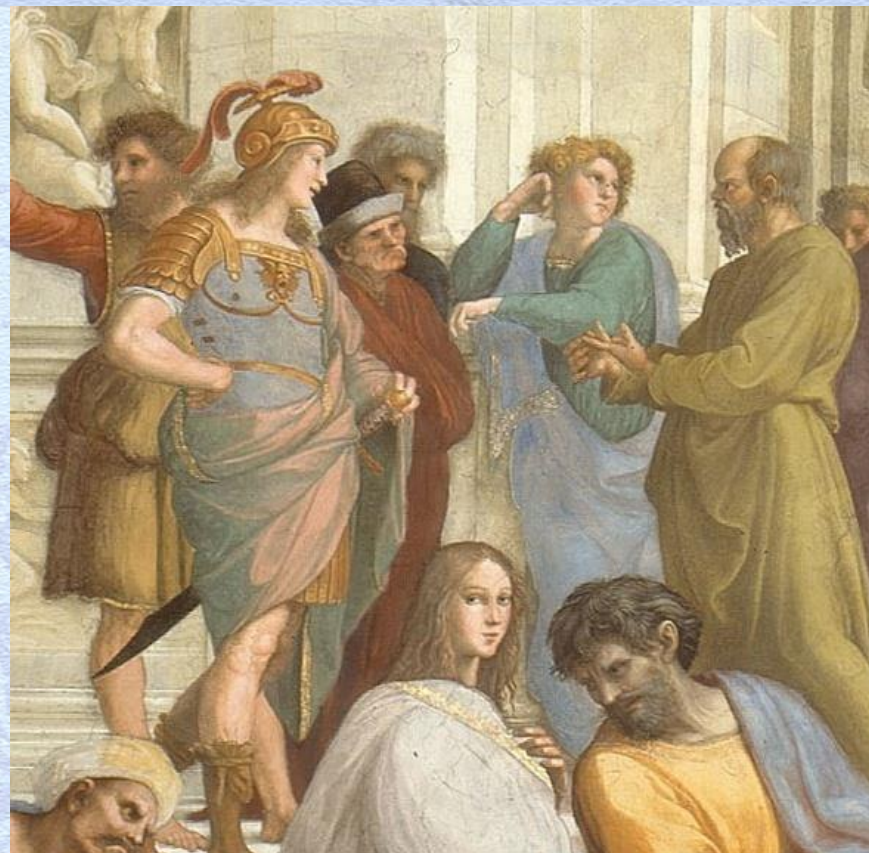
Platon, *Obrona Sokratesa*, 29d-30b, W. Witwicki

I tak będę robił młodym i starym, i kogo tylko spotkam, i swoim, i obcym, a tym bardziej swoim, boście mi bliżsi krwią. Tak rozkazuje bóg, dobrze to sobie pamiętajcie, a mnie się zdaje, że wy w ogóle nie macie w państwie nic cenniejszego niż ta moja służba boża. Bo przecież ja nic innego nie robię, i namawiam młodych spośród was i starych, żeby się ani o ciało, ani o pieniądze nie troszczył jeden z drugim przede wszystkim, ani tak bardzo, jak o duszę, aby była jak najlepsza: i mówię im, że nie z pieniędzy cnota rośnie, ale z cnoty pieniądze i wszystkie inne dobra ludzkie i prywatne, i publiczne.

Szkoły sokratejskie

„Przepowiadam wam więc, obywatele, którzyście mnie zabili, że przyjdzie na was kara zaraz po mojej śmierci, znacznie cięższa,.... Więcej się znajdzie takich, którzy was oskarżać będą; ci, których ja teraz byłem natchnieniem, a wyście tego nie widzieli. Będą tym przykrzejsi, im są młodszy: toteż was będą znacznie więcej oburzali”.

Katedra Historii Filozofii
Starożytnej i Średniowiecznej

Sumienie w ponowoczesnym świecie

Artur Andrzejuk

Sumienie Sokratesa

- Dajmonion
 - Ostrzegał Sokratesa przed popełnieniem błędu

„Człowiek wewnętrzny” Platona

- Dusza
- Prawda

Katedra Historii Filozofii
Starożytnej i Średniowiecznej

Artur Andrzejuk

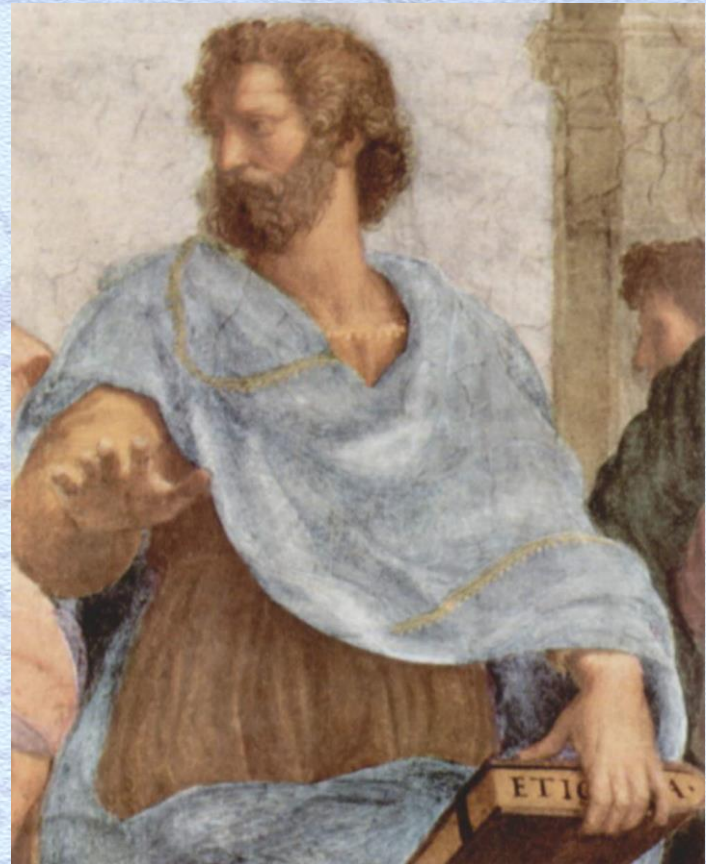
Sumienie w ponowoczesnym świecie

Arystoteles

- Prawda
- Dobro

Katedra Historii Filozofii
Starożytnej i Średniowiecznej

Artur Andrzejuk

Sumienie w ponowoczesnym świecie

Seneka – „odkrycie” sumienia

- Sumienie głosem wewnętrznej prawości
 - Nakazującym
 - Ostrzegającym
 - Oceniającym

Katedra Historii Filozofii
Starożytnej i Średniowiecznej

Artur Andrzejuk

Sumienie w ponowoczesnym świecie

Św. Augustyn

- Sumienie głosem Boga

Katedra Historii Filozofii
Starożytnej i Średniowiecznej

Artur Andrzejuk

Sumienie w ponowoczesnym świecie

Tomasz z Akwinu

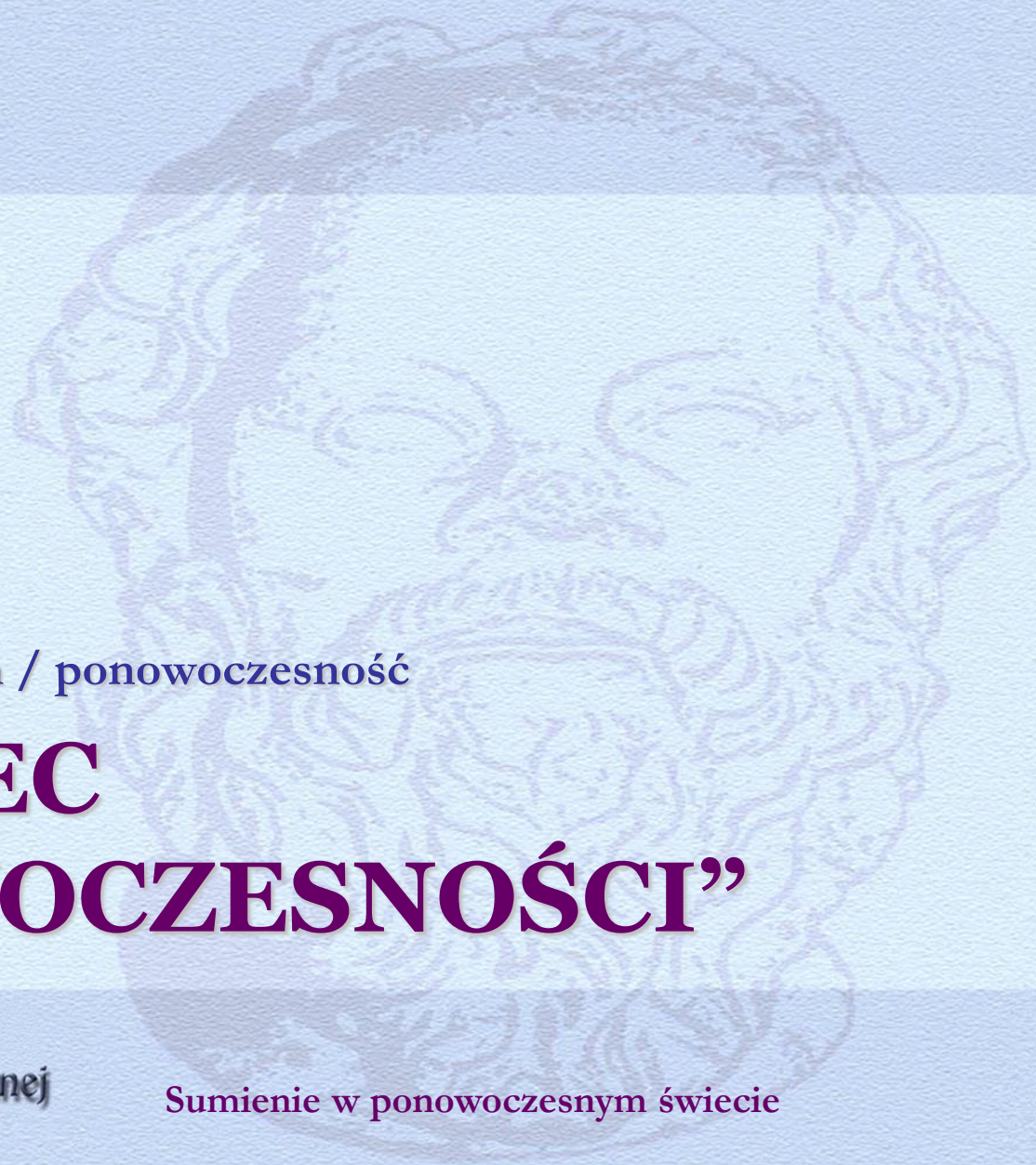
- Sumienie sądem intelektu odczytującym prawo naturalne

Katedra Historii Filozofii
Starożytnej i Średniowiecznej

Artur Andrzejuk

Sumienie w ponowoczesnym świecie

Postmodernizm / ponowoczesność

KONIEC „NOWOCZESNOŚCI”

Katedra Historii Filozofii
Starożytnej i Średniowiecznej

Sumienie w ponowoczesnym świecie

Artur Andrzejuk

Sumienie „ponowoczesne”? „poza dobrem i złem”

- Pluralizm
- Otwartość
- Tolerancja
- Demokracja
- Ekologia

Katedra Historii Filozofii
Starożytnej i Średniowiecznej

Artur Andrzejuk

Sumienie w ponowoczesnym świecie

Ponowoczesność

- Powszechne zjawisko ekonomizacji życia człowieka i jego „utowarowienia”
 - Ekonomizacja zdrowia człowieka i związana z tym medykalizacja życia
- Infantylicyzacja człowieka poprzez infantylicyzację kultury
- Narastające zjawisko skrajnych dysproporcji między twierdzami bogatych i gettami biednych
 - cywilizacja nadmiaru i braku
- Rozpad więzi międzyludzkich, utrata bezpieczeństwa i samotność w tłumie

„Człowiek bez właściwości”

Źródła ponowoczesności

- **Materializm**
- **Utylitaryzm**
- **Relatywizm**
- **Mit rozwoju i postępu**
- **Nihilizm**

Katedra Historii Filozofii
Starożytnej i Średniowiecznej

Artur Andrzejuk

Sumienie w ponowoczesnym świecie

Jacek Kaczmarski - finał

Wszystko wolno! Hulaj dusza!
Wszystko wolno! Hulaj dusza!
- Oj, nie wolno rzeczy wielu,
Kiedy celem jest - brak celu....
(Zwłaszcza, jeśli duszy nie ma -
I to wszystko na ten temat).

Katedra Historii Filozofii
Starożytnej i Średniowiecznej

Artur Andrzejuk

Sumienie w ponowoczesnym świecie

Pomiędzy prawdą i siłą

- „Jeśli nie ma prawdy, to pozostaje siła” (Platon)
- „Nic nie szkodzi. Wszystko jest siłą...”
 - pieniądź
 - argumentacja
 - perswazja